

מעשה רב - אמרות והנהגות מרבנו הגדול זצוק"ל

נערכו ע"י נכדו הרב י"מ ארנפורינד שלי"מ א
ניצול הזמן

המשגיח זצוק"ל כותב כבר בבחירתו ביומו האיש: לנצל כל רגע וכל חלק מרגע... וכך ראינו במשך כל חייו איך הזמן היה יקר אצלו מכל, וכיצד ניצל כל רגע לעבודת ה'. פעם בעת רצון התבטא בפני, אמנם לא זכיתי להיות ת"ח (אמר זאת ברב ענוותנות), אבל ב"ה ניצלתי את זמני... היה מעורר תמיד לייקר את הזמן ולנצלו, כל רגע של חיים קובע נצח... פעם התבטא: ש'מתמיד' זה לא מי שלומד הרבה זמן - מתמיד זה מי ש'מיקר' את הזמן, ומנצלו. והיה חוזר תמיד ומתחנן: לא להרוג את הזמן! לא להרוג את הזמן!

המשגיח זצוק"ל היה חוזר ומספר שהרב מיישקובסקי זצ"ל היה אומר לבחורים: אתם רוצים אל תאמינו לי בכל אשר אומר לכם, אבל דבר אחד תאמינו לי - שהזמן עובר מהר... והמשגיח זצ"ל במתק לשונו היה אומר: לא מזמן הייתי צעיר המשגיחים, וכעת כבר מכנים אותי 'זקן המשגיחים', דעו לכם - זה עובר מהר...

היה רגיל לעורר שכל רגע זה עוון גדול לבטלו, אבל כ"ש לבטל הרבה זמן! כמו לבטל לילות יקרים בפטופטי סרק ח"ו. והיה אומר שגם כשקשה ללמוד בעיון וכד' עדין התורה רחבה ויש הרבה דברים קלים שניתן ללמוד, ואפילו לומר תהילים - אבל סתם לבזבז את הזמן אין היתר! כמו"כ היה מביא את רבנו יונה בספר היראה (אות צ"ג) שכתב: "הרגל תמיד על שפתך דברי יראת שמים, כגון 'הוי עז כנמר'... 'סוף דבר הכל נשמע'... 'ועתה ישראל מה ה' אלוךך שואל מעמך, כי אם ליראה'... 'מואד מואד הוי שפל רוח'... וכיוצא באלה הרגל על לשונך - ואז לא תכשלו!" והיה אומר שגם כשקשה לחשוב בלמוד, כגון בשעה שטופלים בילדים, בשמחות וכד' כדאי במיוחד לחשוב בפסקי יראת שמים, כדברי רבנו יונה. ובתקופה האחרונה שהמשגיח זצ"ל נחלש נורא, היה שגור על לשונו כל הזמן פסוקי יראה ורוממות ה', וגם מתוך שינה שמעו אותו מולמל פסוקים ומאמרי חז"ל.

היה חוזר תמיד בשם הח"ח שיבא יום ואדם יפגש עם הימים שלו, אז כדאי שיבא שיהיה לו נעים להיפגש עמם... ספרו, שכשהמשגיח היה אברך צעיר הרבנית רצתה לבקר חברה טובה לעיתים קרובות, ומאידך גיסא חבל על הזמן... אז המשגיח קבע עם בעלה של החברה חברות במנחת חינוך על ל"ט מלאכות. כך שהנשים בקרו אז? והגברים נצלו את זמנם ולמדו חברות...

בחוה"מ סוכות האחרון באו בני המשפחה לבקרו ברכסים, והמשגיח היה שרוי בחולשה נוראה, ולא היה בכוחו לדבר ד"ת כבכל השנים, בתו תחי בקשה שסבא יתן מסר למשפחה. המשגיח בחר לומר שלשה מילים: **לנצל את הזמן!!!**

גדולתו וידיעתו בתורה

בפי כל ידועה צדקותו פרישותו וחסידותו של מרן המשגיח זצוק"ל, אבל את גדולתו עמלו וידיעתו בתורה זכה המשגיח להסתיר (כמובא להלן שעמל במכוון להסתיר זאת). המשגיח עמל יגע והתמיד בתורה הק' בש"ס ופוסקים, לילות כימים, בהתמדה עצומה, בהתלהבות וחשק עצום, מתוך הדחק ממש, בכל המצבים. היה חוזר ומשנן את לימודו עשרות פעמים, וכל פעם בסבלנות ובמתקנות כבפעם הראשונה. ושקיעותו ודבקותו בתורה היתה להפליא. וכפי שהעידו כמה ת"ח גדולים שהיו קשורים עמו בלימוד, שהיה לו בקיאות ובהירות עצומה בש"ס וד' חלקי שו"ע. אך תמיד היה מדבר כמי שאינו בקיא, ורק היה אומר בפשטות שב... דף פלוני כתוב כך וכך' כאילו רק את זה הוא יודע.

כאמור היה ג"כ ביחס ל'משנה ברורה', שהמשגיח היה בקיא עצום וידע בע"פ את כל המ"ב, ותמיד היה הכתובת לכל שאילה בהלכה, כשהיו שואלים אותו היה פותח בענוה ובפשטות את המשנה ברורה במקום המדויק ומראה מה כתוב...

וסיפר ת"ח גדול בירושלים שהייתה לו קביעות פעם בשבוע לשוחח עם המשגיח בלימוד, בדברים שלא עסק בהם, ואחרי שדברו כמה שעות ביבמות וגילה ידיעות עצומות ונוראות ביבמות (בשעה שלא עסק בזה) אמר הת"ח למשגיח זצ"ל חבל שהתלמידים לא יודעים מגדלותו של המשגיח בתורה, אם הם היו יודעים - היו יותר מעריכים את המשגיח.

יחסם של צדיקים לממון ולאבוד זמן

ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר (לב, כה). מדוע יעקב נותר לבדו? רש"י על אתר מביא את דברי חז"ל (חולין צא): "אמר רבי אלעזר שנשתתף על פניו קטנים. מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם, וכל כך למה - לפי שאין פושטין ידיהן בגזל".

בעניין זה, של שמירת יעקב על ממונו, מצינו דבר פלא: מחד, למרות עושרו המופלג יעקב נותר לבדו, ונכנס לפחד וחשש סכנה, בגלל שחס על פכים קטנים. ומאידך, חז"ל מספרים (מובא ברש"י פרק נ' פסוק ה'), שיעקב נטל את כל הכסף וזהב שהביא מבית לבן ואמר לעשיו, טול זה ומכור לי בעבורם את חלקך במערת המכפלה.

ואומר הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל ('משנת רבי אהרון' פרשת וישלח), ששני הנהגות אלו לא זו בלבד שאינן סותרות זו את זו, אלא ששניהן נובעות מאותו יסוד - מצדקותו של יעקב. וביאור הדברים, שזה ודאי שיעקב אבינו לא חס על פכים קטנים בגלל חמדת ממון, אלא משום שרצה להתרחק ככל יכולתו מנסיון של גזל [או מהוראות היתר מפקקות, שחסרון ממון גורם להתפתות להם], לפי שיסוד מוסד הוא בתורה: "ושמרתם את משמרת", ופרשו חז"ל (יבמות כ"א): "עשו משמרת למשמרת", לפיכך הצדיקים מרחיקים עצמם ככל יכולתם מן האיסור ומדברים המגדילים את הנסיון. נמצא, שמסירותו של יעקב למנוע הפסד של פכים קטנים הוא מעשה רוחני טהור, שנובע מזהירות יתירה מלהיכשל בעבירה.

ומאותה סיבה עצמה, מסר יעקב לעשיו את כל הכסף וזהב שהביא מבית לבן ולא חס על ממונו כלל, משום שהיה בזה עניין רוחני, שלא יהיה לעשיו חלק במערת המכפלה [ואולי היה בזה קיום ההלכה (סנהדרין מ"ז), שאין קוברין רשע אצל צדיק], והיה מוכן לבזבז ממון הרבה עבור כך.

זהירותם של חז"ל מהיזק ממונם

גם אצל חז"ל מצינו הנהגה זו, ששמרו את ממונם מהיזק. הגמ' במסכת חולין (צ"א) מביאה את דברי שמואל שאמר, שבעניין שמירת ממונו מהיזק הוא כחומץ בן יין לגבי אביו, כי אביו סייר בנכסיו פעמיים ביום, לשומרם מהיזק, בעוד שהוא מסייר בנכסיו רק פעם אחת ביום.

והגמ' ב'תענית' (כ"ג) מביאה, ששאלו את אבא חלקיה, מדוע כשהוא הולך במקום של קוצים ודרדרים הוא מגביה את בגדיו. השיב להם אבא חלקיה: "זה מעלה ארוכה [אם גופו יפצע מהקוצים, הגוף יעלה ארוכה], וזה [אם הבגד יקרע] אינו מעלה ארוכה".

אדם דואג על איבוד דמיו ואינו דואג על איבוד ימיו

מאידך, מהחשיבות שבשמירת ממונו, צריך ללמוד קל וחומר, על חשיבותו של שמירת הזמן.

ישנו שיר של קדמונים, המובא באגרות חזון איש' (חלק ב' איגרת מ"ה): "אדם דואג על איבוד דמיו ואינו דואג על איבוד ימיו. דמיו אינם עוזרים וימיו אינם חוזרים".

בארצות הברית רווחת אמירה ידועה: "זמן זה כסף" - אמירה שבאה לבטא את הנימוק לערכו של הזמן, משום שניצול הזמן מאפשר להרויח כסף. כמה עיוות מונח בהשקפה אווילית זו, המעמידה את הממון בראש סולם החשיבות, והופכת את הזמן, שהוא האוצר היקר ביותר העומד לרשותנו, לאמצעי לצבירת ממון.

רבנו החפץ חיים היה אומר ההיפך הגמור, שכסף הוא זמן, כלומר שהשגת כסף מצריכה השקעה של זמן, שאפשר היה לנצלו ללימוד תורה ולהשגת קנייני נצח.

הרב פוניבז' הגר"י כהנמן זצ"ל סיפר, שלחפץ חיים היה צער על ספר תורני שרכש ולא היה בטוח בנחיצותו, משום שאת הזמן שהיה דרוש להשגת הכסף לצורך קניית הספר, היה יכול להקדיש ללימוד תורה.

עובדות מגדולי ישראל

מסופר על המשגיח מפוניבז' רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, שבעת היותו נער צעיר, נכנס לבית מרחץ ב'ורשה' לרחוץ לכבוד שבת, ובמהלך שהותו שם נגנבו ממנו כל המעות שהרויח באותו שבוע. אירוע זה הביא את רבי יחזקאל להתבונן, שאם עמל של שבוע שלם עלול לרדת לטמיון ברגע אחד, אזי עדיף להשקיע את הזמן בקנייני נצח, שהדרך להשגתם פתוחה בפני כל אחד ואחד, ואין שום אפשרות ליטלם ממי שזכה בהם. מכיון שכך, עזב את 'ורשה, ונסע לקלם, בכדי להתמסר בכל ישותו לתורה ועבודת ה'.

בנו של הסבא מקלם עשה פעם עסקה גדולה והרויח ממון רב, אלא שלבסוף המטבע שקיבל עבור העסקה יצאו מהמחזור, וכל רווחיו ירדו לטמיון.

במשך יומיים הוא חש עצבות מסוימת, אך לאחר מכן הוא למד מן מוסר, שאדם עלול לבוא לעולם האמת עם מחשבה שיש באמתחתו רוב מצוות, אך כשמגיע לשם אומרים לו שהמצוות שעשה, כביכול יצאו מהמחזור, דהיינו, חלקם נלקחו ממנו מחמת שדיבר לשון הרע, וחלקם עשויות למחצה לשלוש ולרביע, אם זה מחמת שהעשייה עצמה לקתה בחסר, ואם מחמת שלא עשה המצוה בכונה הראויה.

